

ضرورت توجه به نقض هویت اسلامی قره‌باغ

طرح تغییر نام قره‌باغ به آرتساخ که آغاز اقدام برای انکار هویت شیعی مردم این منطقه است، اقدامی مشکوک است و سکوت اعضای گروه مینسک به عنوان میانجی رسمی مناقشه قره‌باغ وعدم واکنش به طرح تغییر نام این منطقه، بسیار قابل تامل است.

به گزارش آران نیوز، محسن پاک آیین طی مقاله ای نوشت: هفته گذشته خبری منتشر شد که نشانگر آغاز تلاش‌هایی نرم و خزانده برای انکار هویت اسلامی و شیعی سرزمین قره‌باغ است. در اوایل هفته گذشته آشوت گولیان، رئیس مجلس جمهوری خودخوانده قره‌باغ گفت: در پیش‌نویس قانون اساسی جدید، قره‌باغ به نام تاریخی و واقعی خود یعنی جمهوری «آرتساخ» تغییر نام خواهد داد. آرتساخ نامی است که ارامنه قصد دارند، منطقه اسلامی قره‌باغ، به آن نام شناخته شود و فاقد سابقه تاریخی است. بر اساس اسناد تاریخی، قره‌باغ نام ترکی آذربایجانی منطقه‌ای است که برگرفته از دو کلمه قره و باغ است؛ «قره» در ترکی به معنای سیاه، و بزرگ است و کلمه «باغ» همان معنی باغ و بوستان در زبان فارسی را می‌دهد. قره باغ به محلی گفته می‌شود که در آنجا باغ‌های وسیع و انبوه وجود داشته و رنگ سبز درختان نیز متمایل به سیاه است. این نام، سابقه تاریخی دارد و برای نخستین بار در اسناد متعلق به قرن ۱۲ میلادی در مورد منطقه قره باغ که مساحتی بالغ بر ۴۰۳۷۸ کیلومترمربع دارد، استفاده شده است. اسناد تاریخی نشان می‌دهد که از دیرباز قره باغ یک منطقه مسلمان نشین و شیعه مذهب بوده است. این منطقه در دوران صفویه جز قلمرو ایران بود و پس از انعقاد قراردادهای گلستان و ترکمنچای به روسیه تزاری واگذار گردید. روس‌ها پس از انعقاد این دو قرارداد، ارامنه را به مناطق تحت تسلط خود کوچاندند و مناطق مسلمان‌نشین ایروان و قره‌باغ را برای اسکان آنان در نظر گرفتند. در این مقطع روس‌ها مکرر به مردم قره باغ اطمینان می‌دادند که حضور ارامنه در آن منطقه موقتی است. در قسمتی از نامه گریبایدوف به پاسکوویچ فرماندار قفقاز نوشته است که:

“ما باید مسلمانان را قانع سازیم که این وضع موقتی است و باید ترس آنها را از اینکه ارامنه ممکن است زمین‌هایی که در آن اسکان داده شده اند را برای همیشه تصاحب کنند، از بین ببریم.”

در سال ۱۸۲۳ از ۶۲۵ روستای قره باغ ۴۷۸ روستا مسلمان نشین بود و توماس داول رئیس یک هیئت انگلیسی که بعد از جنگ‌های ایران و روس از شهر شوشا دیدار کرده، در گزارش خود نوشته است که عمده ساکنان شهر، مسلمان و عموماً شیعه هستند. همچنین بر اساس آماری که دو نفر از فرماندهان نظامی روسیه به اسامی، موگیلوسکی و ژنرال ارمولوف در سال ۱۸۲۳ ارائه داده اند، در ایالت قره باغ ۹۰ هزار نفر در ۶۰۰ روستا زندگی می‌کردند و تنها ۱۵۰ روستا از آن‌ها ارمنی نشین بوده اند. از نگاه فرهنگی، در شهرهای مهم قره باغ از جمله خان‌کندی و شوشا، وجود بناهای موجود نظیر مساجد، قصرهای خوانین، ابنیه‌های تاریخی، قبور مسلمانان و حتی نمونه‌های صنایع دستی نظیر قالبچه‌ها و سفال‌های موجود، موسیقی و ورزش، همه بر مسلمان بودن اهالی این منطقه دلالت دارد. از این آثار می‌توان به مسجد جامع شوشا، مسجد جامع یا یوخاری مچید (مسجد بالا)، گوهرآغا مچیدی (مسجد گوهر آقا)، کاخ پناه علی خان، برج قرا بیوک خان، دروازه گنجه، خانه خورشیدبانو ناتوان، املاک حاج قلی، خانه اسدبیگ، و آرامگاه‌ها (همه متعلق به سده‌های ۱۸ و ۱۹) نام برد که خود از نمونه‌های معماری اسلامی به شمار می‌روند. کربلایی صفی خان متولد اهر که در سال ۱۹۱۰ در شوشا درگذشت، یکی از معماران چیره‌دست شیعه آذربایجانی بود که در نیمه سده ۱۹ به قره‌باغ آمد و سبک معماری شرقی را در آنجا رواج داد. نوسازی امامزاده برد (۱۸۶۸)، ساخت مسجد آق‌دام (۱۸۷۰)، ساخت آشاغی مچید (مسجد پایین ۵-۱۸۷۴) و ساخت مسجد گوهرآغا در شوشا از آثار اوست.

اگر چه بیش از دو دهه است که موضوع قره باغ به یک مناقشه منطقه‌ای تبدیل شده، اما همواره اسلامی، شیعی و آذری بودن این منطقه مورد تأیید جامعه بین‌الملل بوده است. در سال ۱۹۱۸ اختلاف بر سر حاکمیت این منطقه آغاز شد اما اتحاد جماهیر شوروی، در سال ۱۹۲۳ استان خودمختار قره باغ کوهستانی را بخشی از قلمرو جمهوری سوسیالیستی آذربایجان اعلام کرد و از آن پس، در تقسیمات اداری شوروی، قره باغ بخشی از آذربایجان محسوب شد. در آخرین سال‌های حکومت اتحاد جماهیر شوروی، مجدداً اختلاف‌ها بر سر این منطقه بالا گرفت و جمهوری خودخوانده قره باغ در سپتامبر سال ۱۹۹۱ اعلام موجودیت کرد و در دسامبر همان سال، همه پرسی استقلال برگزار شد، اما نتایج همه پرسی به عنوان یک دولت مستقل توسط جامعه بین‌المللی از جمله سازمان ملل و هیچ کشور دیگری به رسمیت نشناخته نشد و امروز نیز هیچ کشوری، استقلال این جمهوری را به رسمیت نمی‌شناسد.

سازمان ملل متحد این ناحیه را بخشی از خاک جمهوری آذربایجان می‌داند و از زمان اعلام استقلال قره باغ تاکنون، شورای امنیت سازمان ملل، چهار قطعنامه صادر کرده که دال بر این موضع می‌باشد. در قطعنامه ۸۲۲ شورای امنیت سازمان ملل متحد، مصوبه ۳۰ آوریل ۱۹۹۳، بر غیر قابل قبول بودن تغییر مرزهای بین‌المللی و ممنوعیت توسل به زور در تصرف سرزمین‌های دیگر کشورها تأکید شده است. در قطعنامه ۸۵۳ شورای امنیت سازمان ملل متحد، مصوبه ۲۹ ژوئیه ۱۹۹۳، بر حاکمیت و تمامیت ارضی جمهوری آذربایجان و سایر کشورهای منطقه تصریح شده است. قطعنامه ۸۷۹ شورای امنیت سازمان ملل متحد مصوبه ۱۴ اکتبر ۱۹۹۳، دوباره بر قطعنامه‌های ۸۲۲ و ۸۵۳ تأکید کرده است. در قطعنامه ۸۸۴ شورای امنیت سازمان ملل متحد در تاریخ ۱۲ نوامبر ۱۹۹۳ بر حاکمیت و تمامیت ارضی تصریح و بر غیر قابل تغییر بودن مرزهای بین‌المللی و ممنوعیت توسل به زور جهت تصرف سرزمین دیگران تأکید شده است.

در مجموع تمام شواهد و دلایل غیر قابل انکار، نشان می‌دهد که قره باغ بخشی از هویت شیعی مردم جمهوری آذربایجان است. امروز علیرغم حاکمیت یک نظام غیردینی در جمهوری آذربایجان، مذهب تشیع دین اکثریت مردم است، شیعیان بالاترین مزیت فرهنگی را در این کشور دارند و جمهوری آذربایجان نیز به عنوان دومین کشور شیعه نشین، شناخته شده است. به گفته رهبر انقلاب اسلامی در دیدار با مرحوم حیدر علی اف “جمهوری آذربایجان با رسمیت دادن به دین مبین اسلام، در حقیقت خود را به یک دنیای با عظمت پیوند زده است.”

امروز هویت شیعی یکی از اشتراکات ملت‌های ایران و جمهوری آذربایجان است که در تقویت مناسبات رسمی و مردمی نقش مهمی ایفا می‌کند. در واقع فارغ از مناسبات دولت‌ها، روابط دو ملت نیز بر پایه ریشه‌های دینی و فرهنگی شکل گرفته و موجب پیوندی عمیق و ماندگار شده است.

در این مقطع طرح تغییر نام قره باغ به آرتساخ که آغاز اقدام برای انکار هویت شیعی مردم این منطقه می‌باشد، اقدامی مشکوک است که دسایس استعمار در سرزمین‌های اسلامی برای انکار هویت مسلمین را تداعی می‌نماید. سکوت اعضای گروه مینسک به عنوان میانجی رسمی مناقشه قره باغ وعدم واکنش به طرح تغییر نام این منطقه، بسیار قابل تامل است. اعضای این گروه به خوبی می‌دانند که تغییر نام قره باغ و انکار هویت اسلامی-شیعی و آذری آن مورد پذیرش مردم جمهوری آذربایجان قرار نخواهد گرفت و به عنوان یک اقدام تحریک کننده، می‌تواند آتش جنگ دیگری را در این منطقه روشن نماید. این گروه و حامیان قلیل طرح تغییر نام قره باغ باید متوجه باشند که در دوره هفتاد سال حاکمیت کمونیسم، علیرغم اشاعه الحاد، بی‌دینی و دین‌ستیزی و ایجاد شرایط سخت برای مسلمانان، هرگز هویت اسلامی قره باغ نقض نگردید و مردم ارزش‌ها و آداب و رسوم خود را محفوظ داشتند.

امروز منطقه قفقاز به سرعت در حال توسعه است و از هر اقدام تحریک آمیز که موجب وقوع منازعه گردد باید ممانعت گردد و نقش کشورهای منطقه برای حفظ صلح و ثبات بسیار تعیین کننده خواهد بود. باید کشورهای اسلامی و نهادهای صلحو ، بخصوص سازمان همکاری اسلامی که در تعلق منطقه قره باغ به جهان اسلام تردید ندارند ، نسبت به طرح تغییر نام قره باغ حساس بوده و با واکنش های مناسب ، ترغیب کشورهای ذیربط و بخصوص گروه مینسک برای مقابله با پیشنهاد رئیس مجلس جمهوری خودخوانده قره باغ ، را در دستور کار قرار دهند.